

XVI. yüzyılın ikinci yarısına ait Osmanlı miğferi (Wien Kunsthistorisches Museum, nr. 159)

iyi temenniler, sultana övgü ibareleri, besmele ve Kur'an-ı Kerim'den âyet ve sûreler şeklindedir.

Osmanlı miğferleri Akkoyunlular, Şirvanşahlar, Memlûkler, Timurlular ve Safevîler'in miğferleriyle bazı küçük farklılıklar dışında paralellik gösterir. Ayrıca Rus, Alman, Macar, Romen ve Bulgar miğferlerinin bazı örneklerinde de Osmanlı miğferlerindeki özellikleri görmek mümkündür. Bu miğferler literatüre "Türk tipi" olarak geçmiştir. Bu durum, kısmen Osmanlı döneminin etkileşimi olarak değerlendirilse de büyük oranda kökleri daha eski tarihlere dayanan bir geleneğin ve etkileşimin sonucu olmalıdır.

Miğferler koruyucu silâh olmakla beraber dikkat çekici görünüşleriyle devlet törenlerinde ve askerî merasimlerde ihtişamı artırıcı bir unsur olarak da kullanılmıştır. Üzerlerindeki bazı sembolik unsurlar tören içindeki hiyerarşi, askerî başarı ve rütbe derecesini ortaya koyacak şekilde biçimlenmiştir. Malzemeleri, yapım ve süsleme teknikleri, süsleme programları, sembolik anlamları ile Türk sanatı kapsamında değerlendirilen miğferler bu özellikleriyle diğer kültürlerle ait örneklerden ayrılır. Miğfer yaklaşık XVII. yüzyılda kullanım süresini tamamlamış ve ateşli silâhların yaygınlaşması ile birlikte fonksiyonunu kaybederek ortadan kalkmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Cihâd", 169; Tirmizî, "Cihâd", 18; Vâkıdî, *el-Megâzi*, I, 246, 250, 253; II, 497; İbn Hişâm, *es-Sîre*², III, 80; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 39; İbn Bîbî, *Anadolu Selçukî Devleti Tarihi* (trc. M. Nuri Gencosman), Ankara 1941, tür.yer.; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, VI, 240-241; H. Narmık Orkun, *Türk Sözü'nün Aslı*, Ankara 1946, tür.yer.; T. T. Rice, *The Seljuks in Asia Minor*, New York 1961, tür.yer.; R. Ettinghausen, "Chinese Representations of Central Asian Turks", *Beiträge zur Kunstgeschichte Asiens*, İstanbul 1963, s. 208-222; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, V, 432-433; Emel Esin, *İslâmiyetten Önceki Türk*

Kültür Tarihi ve İslâma Giriş, İstanbul 1978, tür.yer.; a.m.f., "Alp Şahsiyetinin Türk Sanatında Görünüşü", *TK*, VI/70 (1968), s. 775-803; E. Nowgorodowa, *Alte Kunst der Mongolei*, Leipzig 1980, tür.yer.; Kemal Akışev, *Kazakistan'ın Köhne Altını*, Alma - Ata 1983, tür.yer.; G. Laszlo - I. Racz, *The Treasure of Nagyszentmiklos*, Budapest 1984, tür.yer.; A. Daneshvari, *Animal Symbolism in Warqa wa Gülşah*, Oxford 1986, tür.yer.; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), XI, 170-171; Bahaeddin Ögel, *İslâmiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*, Ankara 1988, tür.yer.; Özden Süslü, *Tasvirilere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri*, Ankara 1989, tür.yer.; A. Pálóczi-Horváth, *Pechenegs, Cumans, Iasians*, Budapest 1989, tür.yer.; Mustafa Zeki Terzi, *Hz. Peygamber ve Hulefâ-i Râşidîn Döneminde Askerî Teşkilat*, Samsun 1990, s. 133; I. Bona, *Hunnen-Reich*, Budapest 1991, tür.yer.; T. Nejat Eralp, *Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silâh Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silâhlar*, Ankara 1993, s. 153-157, ayrıca bk. rs. 57-63; Ahmet Taşağıl, *Gök-Türkler*, Ankara 1995, tür.yer.; Tülin Çoruhlu, *Osmanlı Koruyucu Silâhlarında Süslemeler ve Teknikler* (doktora tezi, 1995), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; M. Gorelik, *Armii Mongola-Tatar BB*, Moskva 2002, s. X-XIV; Yaşar Çoruhlu, "Göktürk Sanatı", *Türkler*, Ankara 2002, IV, 91-99; Abdülhay el-Kettânî, *Hz. Peygamber'in Yönetimi: et-Terâtibü'l-idâriyye* (trc. Ahmet Özel), İstanbul 2003, I, 520-521; H. Stöcklein, "Ein Türkischer Helm", *JAK*, II (1925), s. 163-169; Derviş Karamanoğlu, "Türk Miğferleri", *Tarih Hazinesi*, I/3, İstanbul 1950, s. 128-129.

TÜLİN ÇORUHLU

MÎHÂİL es-SABBÂĞ

(ميمخائل الصباح)

Mihâil b. Nikûlâ b. İbrâhîm es-Sabbâğ (ö. 1231/1816)

Lübnanlı Arap dili ve edebiyatı âlimi, şair ve tarihçi.

1189'da (1775) Akkâ'da doğdu. Rum-Katolik kilisesine bağlı bir ailenin çocuğudur. Dedesi İbrâhîm es-Sabbâğ, Akkâ Emîri Zâhir el-Ömer'in doktoruydu. Küçük yaşta iken ailesi Dimaşk'a göç etti ve ilk öğrenimine orada başladı. Hayatı Dimaşk ve Mısır arasında gidip gelmelerle geçti. Dimaşk'tan Mısır'a kaçan ailesi tekrar Dimaşk'a döndü (1206/1792), ardından iki yıl sonra tekrar Mısır'a gitti. Burada Kiptî din adamlarının yanı sıra Şeyh Süleyman es-Sabâ ve Şeyh Yûsuf el-Harâşî gibi âlimlerden ders aldı. Fransızlar'ın Mısır'ı işgali sırasında onların hizmetine girdi ve General Reynier'in sekreterliğini yaptı. Fransızlar'ın Mısır'ı terketmek zorunda kalmaları üzerine 1216'da (1801) Reynier ile birlikte Paris'e gitti. Paris'te önce devlet matbaasında Doğu dilleri muşahhihi, ardından Kraliyet Kütüphanesi'nde Şark yazmaları müstensihi olarak ça-

lıştı. Bu görevi sırasında Antoine Isaac Silvestre de Sacy, Louis Mathieu Langles, Johann Gottfried Ludwig Kosegarten, Christian Friedrich von Schnurrer ve Jean Humbert'in iltifatlarını kazandı. Paris'te vefat etti. Sabbâğ, Kraliyet Kütüphanesi'ndeki görevi esnasında yaklaşık altmış el yazmasını istinsah etti. Bunlar arasında Ebû Temmâm'ın *el-Ĥamâse*'si ve Harîrî'nin *el-Makâmât*'ı da bulunmaktadır. Sabbâğ, dönemindeki bazı devlet ve din adamlarına klasik tarzda kasideler de yazmıştır.

Eserleri. 1. *er-Risâletü't-tâmme fi kelâmi'l-âmmeh ve'l-menâhic fi ahvâli'l-ke'lâmî'd-dâric*. Mısır ve Suriye konuşma dili grameri hakkında olan eser H. Thorbecke tarafından *Mihâ'il Sabbâğ's Grammatik der arabischen Umgangssprache in Syrien und Aegypten* başlığıyla yayımlanmıştır (Strassburg 1886). 2. *Müsâbakâtü'l-berk ve'l-ğamâm fi sü'âtî'l-ĥamâm*. I. Napolyon'a ithafen yazılmış olup Silvestre de Sacy'nin Fransızca tercümesiyle birlikte yayımlanmıştır (*La colombe, messagère plus rapide que l'éclair, plus prompte que la nue*, Paris 1805). Kitap İtalyanca ve Almanca'ya da tercüme edilmiştir. 3. *Târîhu's-Şeyh Zâhirü'l-Ömer ez-Zeydânî ĥâkimi 'Akkâ ve bilâdi Şafed* (nşr. Hürî Kustântîn el-Bâşâ el-Muhallîsî, Harisa 1927-1928). 4. *Neşidü kaşideti tehânî li-sa'âdeti'l-kaşari'l-mu'azzam Nâbüliyûn*. II. Napolyon'a methiye olup Silvestre de Sacy tarafından Fransızca'ya çevrilerek neşredilmiştir (*Cantique à S. M. Napoléon le grand, empereur des français et roi d'Itali, à l'occasion de la naissance de son fils Napoléon II, Roi de Rome*, Paris 1811). 5. *Neşidü tehânî li-sa'âdeti'l-külliyi'd-diyâne Lü'is eş-Şâmin 'aşer melik Fransa ve Nâvâr*. Grangeret de Lagrange tarafından Fransızca'ya tercüme edilerek yayımlanmıştır (*Cantique de félicitation à sa M. très-chrétienne Louis le Désire, roi de France et de Navarre*, Paris 1814). 6. *Hommage au Frand-juge ministre de la justice, visitant l'Imprimerie de la république* (Paris 1803). 7. *Vers à la louange du souverain Pontife Pie VII* (Paris 1805). Napolyon'un tahta çıkışı münasebetiyle Fransa'ya gelen Papa VII. Pius'a yazılmış bir methiye olup Silvestre de Sacy tarafından Latince'ye tercüme edilmiştir. 8. "Vers arabes adressés à Napoléon à l'occasion du mariage avec Marie Louise d'Autriche" (*Fundgruben des orientis*, I [Vienna 1810]).

MÎHÂİL es-SABBÂĞ

Basılmamış eserleri de şunlardır: *Târîhu kabâ'ili ehli'l-bâdiye, Târîhu's-Şâm ve Mısr, Târîhu Beyti's-Şabbâğ ve hâlû't-tâ'ifeti'l-kâtülkiyye, Kitâb fi's-şî'r ve fi'l-arûz ve mülhakâtih ke'z-ze-cel ve'l-müveşşah ve'l-mevâliyyâ, el-Mikbâs fî ahvâl'i-mikyâs.*

BİBLİYOGRAFYA :

Mihâil es-Sabbâğ, *Grammatik der arabischen Umgangssprache in Syrien und Aegypten* (ed. H. Thorbecke), Strassburg 1886, s. III-X; A. I. S. de Sacy, *Chrestomathie arabe*, Paris 1806, III, 349, 362-364 vd., 519; C. F. von Schnurrer, *Bibliotheca arabica*, Halle 1811, s. 491-493; H. G. L. Kosegarten, *Carminum Orientalium tria*, Stralsund 1813, s. 28, 34 vd., 41; J. Humbert, *Anthologie arabe*, Paris 1819, s. 174-178, 291-293; Brockelmann, *GAL*, II, 630; *Suppl.*, II, 728; a.m.f., "Mikhâ'il al-Şabbâğh", *El* (İng.), V, 493; L. Cheikho, "Mihâ'il es-Şabbâğ ve üsretüh", *el-Meşrih*, VIII, Beyrut 1905, s. 24-34; Thomas Philipp, "Class, Community and Arab Historiography in the Early Nineteenth Century - The Dawn of a New Era", *IJMES*, XVI (1984), s. 165-166, 168-175; C. Nijland, "Mikhâ'il al-Şabbâğh", *EP* (İng.), VII, 33-34.

PHILIP CHARLES SADGROVE

MİHALOĞULLARI

Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde ve Rumeli'nin fethinde yararlılık gösteren akıncı ailesi.

Osmanlı tarih geleneğine göre ailenin atası olan Köse Mihâl, Osman Bey zamanında Bizans'a bağlı Harmankaya tekfuru iken zamanla beyin silâh arkadaşları arasına girmiş, muhtemelen 713'te (1313) Osmanlılar'a tâbi olarak İslâmiyet'i kabul etmiştir. Müslüman olduktan sonra Abdullah Mihâl adını aldığı, Osman Bey'in bütün savaşlarına katıldığı ve Sakarya havzasında yapılan akınlarda da Osmanlı ordusuna rehberlikte bulunduğu belirtilir. Ayrıca yine onun Bursa'nın fethinde yer aldığı, fetih öncesinde Bizans tekfuru ile Orhan Bey arasındaki müzakereleri yürüttüğü ifade edilir. Ona atfedilen mezar Bilecik'te Söğüt'e bağlı Gazimihal nahiyesindeki Harman köyündedir. Gölpazarı'nda bir zâviye ile hamam yaptırdığı anlaşılan Köse Mihâl'in türbesi 1885'te II. Abdülhamid tarafından yeniden inşa ettirilmiştir.

Köse Mihâl'in soyundan gelenler, daha sonra Rumeli'nin fethiyle birlikte Avrupa kıtasına geçerek akıncı beyi olarak görev yaptılar. Köse Mihâl'in Aziz Paşa, Balta Bey ve Gazi Ali Bey adlarında üç oğlunun bulunduğu ve bunların Rumeli'de sınır boylarında faaliyet gösterdikleri kabul

edilmektedir. Ancak hem onların hem de oğulları olarak gösterilenlerin faaliyetleri hakkında kaynaklardaki bilgiler oldukça karışıktır.

Köse Mihâl'in oğlu Aziz Paşa'nın Vize Kalesi'nin fethinde bulunduğu ve 806'da (1403) vefat ettiği, onun oğlunun ise Gazi Mihâl Bey olduğu belirtilir. Ailenin ilk tanınmış şahsiyeti olduğu anlaşılan Gazi Mihâl Bey, I. Mehmed ve II. Murad dönemlerinde Rumeli'deki askerî faaliyetlerde başarılı olmuş, özellikle Bulgaristan'ın fethinde büyük yararlılık göstermiştir. Mihâl Bey 839'da (1435) Edirne'de vefat etmiş olup türbesi Gazi Mihâl Bey Camii haziresindedir. Mihâl Bey, kahramanlığı dolayısıyla bazı tarihçiler tarafından Mihaloğulları'nın atası olarak kabul edilmiştir. Bazı araştırmacılar, Harmankaya tekfuru Köse Mihâl efsanesinin Âşıkpaşazâde metnine özellikle eklendiği ve uydurma olduğu tezini benimseyerek Mihaloğulları'nın Rumeli kökenine işaret ederler. Harmankaya'nın aslında Mihaloğlu Ali Bey tarafından satın alındığını, onunla tanışıklığı olan Âşıkpaşazâde'nin de bu olayı bildiği için ailenin menşei Harmankaya'ya ve daha sonraki Mihâl Bey'in adından hareketle uydurduğu Köse Mihâl'e bağladığını ileri sürerler (Imber, s. 291-293). Öte yandan ailenin ilk tanınmış şahsiyeti Mihâl Bey'in Şam'dan geldiğine dair Enverî'nin kaydı da (*Düstürnâme*, s. 90) bu konudaki bilgileri iyice karışıklığa düşürmektedir. Bu bakımdan ailenin ilk şahsiyetinin kimliği hususunda kaynak eksikliği sebebiyle kesin bir hükme varmak zor görünmektedir.

Mevcut bilgilerden hareketle Mihâl Bey'in Mehmed, Yahşi (Bahşi), Aziz, Hızır ve Yûsuf adlarında beş oğlu olduğu belirtilir. Bunlardan Mehmed ve Yahşi Bey, Yıldırım Bayezid devrinde Osmanlı ordusunda hizmet etmişlerdir. Yahşi Bey 816'da (1413) ölmüş, Mehmed Bey ise Mûsâ Çelebi zamanında ona tâbi olmuş ve Rumeli beylerbeyliği yapmıştır. Bu sebeple Mehmed Bey, Mûsâ Çelebi'nin öldürülmesinin ardından kısa bir süre Tokat Kalesi'nde tutuklanmışsa da sonra serbest bırakılmıştır. Ancak 819 (1416) yılında meydana gelen Şeyh Bedreddin Simâvî isyanı sırasında şeyhin tarafını tutması dolayısıyla tekrar Tokat'ta hapse atılan Mihaloğlu Mehmed Bey, II. Murad zamanında padişaha karşı yapılan Düzmece Mustafa hareketinde Rumeli beylerini Murad hareketine çekmesi için serbest bırakılmış ve Rumeli beylerbeyi-

liğine getirilmiştir. Ulubat Köprüsü önünde Mehmed Bey'in telkinleri sonunda akıncı beyleri II. Murad'ın safına geçmiş, böylece II. Murad tahtını koruyabilmiştir. 825'te (1422) meydana gelen Şehzade Küçük Mustafa isyanının bastırılmasında da Mihaloğlu Mehmed Bey'in rolü olmuştur. Ancak İstanbul'a iltica eden Şehzade Mustafa'nın oradan İznik'e gelerek tekrar faaliyete geçmesi üzerine Mehmed Bey şehri kuşatmış, fakat hücum esnasında yaralanıp 826'da (1423) Tâceddinnoğlu Mehmed tarafından öldürülmüştür. Cenazesi yurt olarak yerleştiği Plevne'ye götürülerek orada bulunan türbesine gömülmüştür.

Gazi Mihâl Bey'in diğer oğlu Hızır Bey de Mihaloğulları arasında büyük şöhrete kavuşmuştu. Kardeşi Mehmed Bey gibi Plevne'de yerleşmiş olan Hızır Bey burada Abdullah, Bâlî, Ali, İskender ve Firuz isimlerindeki oğulları ve torunlarıyla birlikte uzun süre yaşamıştır. Şehzade Mustafa'nın isyanında oğlu Gazi Firuz Bey'le birlikte Eflak sınırını ve Silistre Kalesi'ni muhafaza etmiştir. Firuz Bey daha sonra Tirnova'ya yerleşmiş ve burada Mihaloğulları'nın yeni bir kolunu kurmuştur. 856'da (1452) ölen Hızır Bey'in öteki oğulları İskender, Bâlî ve Gazi Ali beyler de II. Mehmed (Fâtih) devrinde yapılan savaşlarda ön plana çıkmışlardır. Bu beyler arasında bilhassa Gazi Ali Bey, Mihaloğulları'nın en ünlü beyi idi. 866 (1462) yılında yapılan Eflak seferinde, Osmanlılar tarafından Kazıklı Voyvoda olarak bilinen III. Vlad'ı yenilgiye uğrattıktan sonra onu Erdel'e (Transilvanya) kadar takip etmiştir. Bu sefere katılmış olan Sûzî Çelebi, Mihaloğlu Ali Bey'in akınlarını, kahramanlıklarını manzum olarak yazmış olduğu *Gazavatnâme* adlı eserinde anlatmıştır.

Mihâl Bey Camii – Gölpazarı / Bilecik

